

ÕIGUSKANTSLER

Teie nr

Politseiprefekt Tarmo Kohv
Lõuna Politseiprefektuur
prefektuur@louna.pol.ee

Õiguskantsler 15.01.2009 nr 7-7/0900027/0900225

Kontrollkäigu kokkuvõte

Austatud härra Kohv

Pöördun Teie poole seoses minu nõunike 08.12.2008 kontrollkäiguga Lõuna Politseiprefektuuri järgmistesse politseihoonetesse: Jõgeva arestimaja, Mustvee konstaablijaoskond, Elva konstaablijaoskond, Otepää konstaablijaoskond, Räpina konstaablijaoskond, Antsla konstaablijaoskond.

Esmalt soovin avaldada tänu Lõuna Politseiprefektuuri ametnikele, kes on osutanud mulle igakülgset ning konstruktiivset abi kõnealuse ja ka eelnevate kontrollkäikude läbiviimisel. Samuti kiidan Lõuna Politseiprefektuuri initsiatiivi kinni peetud isikute õiguste tagatuse kindlustamisel.

08.12.2008 toimunud kontrollkäik Lõuna Politseiprefektuuri oli kantud eelkõige eesmärgist tutvuda prefektuuri politseihoonete tingimustega lühiajaliseks kinnipidamiseks, et teha nähtu pinnalt üldistusi ja töötada välja lühiajalise kinnipidamise tingimuste standardid. Kontrollkäigu ajal külastati ka Jõgeva arestimaja. Käesolevas kirjas keskendungi vaid Jõgeva arestimajale (edaspidi arestimaja).

Vesteldes prefektuuri ametnikega ning kontrollides arestimaja kambreid, selgusid nii mõnedki puudujäägid kinnipidamistingimustes. Prefektuuri ametnike kinnitusel on kõnealune arestimaja ja selle kasinad tingimused prefektuurile teada ja prioriteetide hulka kuulub kiiremas korras probleemidele lahenduse leidmine. Viimasest hoolimata pean täna vajalikuks, mh olukorra fikseerimise huvides, Teile esitada omapoolsed tähelepanekud arestimajast. Leian ja loodan, et olustiku kaardistamine loob lisaeldusi kitsaskohtade leevendamise kiirendamiseks.

1. Õiguslik taust

Kinnipidamiskohtades kinni peetud isikute inimvääriskuse austamise nõue tuleneb eelkõige Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklist 3 ja Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) §-st 18. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika¹ kohaselt koheldakse kinnipeetavat

¹ Nt Euroopa Inimõiguste Kohtu 08.11.2005 otsus asjas *Alver vs. Eesti Vabariik*; 18.11.2008 otsus asjas *Savenkovas v. Leedu*, p 78-79: "The Court further recalls that, according to its case-law, ill-treatment must attain a minimum level of

inimväärikust alandavalt siis, kui põhjustatud kannatused ja alandus ületavad sellise taseme, mida seostatakse tavaliselt seadusliku ravi või karistusega.² Kinnipidamistingimused peavad olema sellised, mis tagaksid kinni peetud isiku tervise ja heaolu säilimise. Seejuures tuleb kinnipidamistingimuste hindamisel ennekõike arvesse võtta asjaolude koosmõju, nt kambrite sisustus, hügieenilisus ja isiku kinnipidamiskohta paigutamise kestus. Olulised võivad olla ka kinni peetud isiku sugu, vanus ja tervislik seisund. Seejuures ei oma tähtsust ametivõimude tegevuse eesmärk, s.t asjaolu, et ametivõimudel ei ole olnud eesmärki isikut alandavalt kohelda. Eesmärgi puudumine ei välista riigipoolset Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni art 3 rikkumist.

Ka Riigikohus on rõhutanud, et inimväärikus on kõigi isiku põhiõiguste alus ning põhiõiguste ja -vabaduste kaitse eesmärk. Inimväärika kohtlemise nõue laieneb ka kinnipeetavatele.³

Euroopas üldtunnustatud tingimused vanglatele sätestab Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee soovitus Rec(2006)2 Euroopa Vanglareeglistiku kohta⁴. Viimase punkt 10.1 sätestab, et Euroopa Vanglareeglistikku kohaldatakse isikute suhtes, kellele kohus on määranud eelvangistuse või kellelt on võetud vabadus süüdistuse tagajärjel. Soovituse punkt 10.3 alapunkt b sätestab, et vanglareeglistikku kohaldatakse ka isikute suhtes, kellele kohus on määranud eelvangistuse või kellelt on võetud vabadus süüdistuse tagajärjel ning keda võidakse teatud põhjustel kinni pidada mujal. Paraku hoitakse pidevalt Eestis arestimajades lisaks arestiaalustele ka vahistatud ja süüdimõistetuid. Seetõttu leian, et kõnealune soovitus on ka arestimajadele kohaldatav.

Euroopa Vanglareeglistik toonitab preambulas, et vabaduskaotusliku karistuse kohaldamine ja kinnipeetavate kohtlemine eeldab julgeolekuabinõude ja distsipliiniga arvestamist, kuid samal ajal tuleb tagada vanglas tingimused, mis ei riiva inimväärikust. Euroopa Vanglareeglistiku punkti 18.1 kohaselt tuleb kinnipeetava majutamisel austada tema inimväärikust, tagada võimalikul määral tema privaatsus, tervishoiu ja hügieeninõuete järgmine, ventilatsioon, valgustus ja küte. Punkt 4 rõhutab, et rahaliste vahendite puudumine ei õigusta selliseid vanglatingimusi, millega rikutakse kinnipeetavate inimõigusi.

Eesti õiguses sisalduvad olulisemad nõuded arestimaja kinnipidamistingimustele vangistusseaduses (VangS) ja siseministri 08.01.2008 määruses nr 3 "Arestimaja sisekorraeskiri" (ASKE).

---

severity if it is to fall within the scope of Article 3 of the Convention. The assessment of this minimum level of severity is relative; it depends on all the circumstances of the case, such as the duration of the treatment, its physical and mental effects and, in some cases, the sex, age and state of health of the victim. Furthermore, in considering whether treatment is "degrading" within the meaning of Article 3, the Court will have regard to whether its object is to humiliate and debase the person concerned and whether, as far as the consequences are concerned, it adversely affected his or her personality in a manner incompatible with Article 3. Even the absence of such a purpose cannot conclusively rule out a finding of a violation of Article 3 [...]. The Court has consistently stressed that a breach of Article 3 of the Convention would generally involve suffering and humiliation beyond that which are inevitably connected with a given form of legitimate treatment or punishment. Measures depriving a person of his or her liberty may often involve such elements. Thus, under this provision, the State must ensure that a person is detained in conditions which are compatible with respect for human dignity, that the manner and method of the execution of the measure do not subject the individual to distress or hardship of an intensity exceeding the unavoidable level of suffering inherent in detention and that, given the practical demands of imprisonment, the prisoner's health and well-being are adequately secured."

² Analoogselt nt RKHKm 06.09.2007, nr 3-3-1-40-07, p 12: "Kinnipeetavad peavad vangla julgeoleku huvides taluma nii eesmärgipäraseid läbiotsimisi kui ka nende tavapäraseid tagajärgi."

³ RKHko 22.03.06, nr 3-3-1-2-06, p 10.

⁴ Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.coe.ee/?op=body&id=452>.

2. Tingimused Jõgeva arestimajas

2.1. Olmetingimused

Ringkäigul arestimajas selgus, et enam tähelepanu ning teadvustamist nõudvateks kitsaskohtadeks tuleb pidada politseihoone üldisi olmetingimusi. Hinnanguliselt vastavad need formaalselt küll õigusaktides sätestatud miinimumnõuetele, kuid nendega rahulejäämiseks siiski paraku põhjust kindlasti ei ole. Nii hoitakse kinni peetud isikuid kambrites, kus ei ole loomulikku valgust (puudub aken), ventilatsioon on puudulik, hügieeninurk on eraldatud riidega jne. Samuti jätavad kambri seinte ja põrandate olukord paljuski soovida. Lisaks halvendab üldhinnangut tõsiasi, et isikud viibivad taolistes tingimustes ööpäev läbi. Olen seisukohal, et kirjeldatud tingimused koostoimes kambriis veedetud aja pikkusega kujutavad endast inimväärikust alandavat kohtlemist.

Vestlusel prefektuuri ametnikega selgus, et lähitulevikus on plaanis Jõgeva politseiosakonna ja arestimaja tingimuste parandamine.⁵ Politseiosakonna ametnike töötingimuste ja kinni peetud isikute kinnipidamistingimuste seisukohalt on kindlasti vajalik ulatuslik hoone renoveerimine.

2.2. Ametnike puudusest tingitud probleemid

Lisaks üldistele olmetingimustele, toon välja veel kaks minu hinnangul olulist küsimust, millele prefektuur peaks tulevikus lahenduse leidma.

Esmalt märgin ära kinni peetavatele isikutele jalutusvõimaluse tagamise vajaduse, mis tuleneb vangistusseaduse § 55 lõikest 2 ja ASke § 31 punktist 4. Käesoleval hetkel on jalutushoov arestimajas olemas, kuid seda ei kasutata. Peamine põhjus, miks arestimajas viibivad kinni peetud isikud ei saa jalutamiseõigust realiseerida, on vastavate ametnike puudus. Siinkohal pean rõhutama tõdemust, et administratiivset laadi raskused ei saa õigustada isiku õiguste rikkumist.⁶

Ametnike puudumine viib mind teise probleemse valdkonnani. Nimelt arestimaja julgeoleku tagamine.

Vestlusel prefektuuri ametnikega selgus, et öisel ajal ei viibi arestimajas üldjuhul korraga üle ühe ametniku (spetsialisti). Viimasel on kõikide kambrite järelevalve teostamise kohustus, kuid tal puuduvad julgeoleku kaalutlustel kambrite võtmed. Kambri avamiseks peab arestimaja spetsialist kohale kutsuma väljuihi, kes aga tavaliselt viibib patrullis. Seega võib kambri ukse avamiseks kuluda suhteliselt palju aega (sõltuvalt patrulli tegevusraadiusest ning konkreetsel hetkel viibitavast kohast ja tegeletava sündmuse olulisusest), mis võib ohtu seada kinni peetava isiku tervise või halvemal juhul ka elu (nt tulekahju vms).

PS § 16 sätestab, et igapäev on õigus elule. Seda õigust kaitseb seadus. Meelevaldselt ei tohi kellelki elu võtta.

PS §-ga 16 sarnane regulatsioon on sätestatud ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 2.

PS § 16 sätestab isiku subjektiivse õiguse elule, millele vastab riigi kohustus mitte võtta inimese elu. Lisaks hõlmab § 16 ka riigi objektiivse kohustuse inimelu kaitsta. Kaudsemalt teenivad

⁵ Selgusetuks jäi, kas plaanitakse täiesti uut hoonet või renoveeritakse ulatuslikult olemasolev.

⁶ RKPJKo 21.01.2004, nr 3-4-1-7-03, p 39; 20.03.2006, nr 3-4-1-33-05, p 30.

eesmärki kaitsta elu mitmesugused riiklikud abinõud avaliku korra ja julgeoleku, riigi- ja tervisekaitse jm valdkondades.⁷

PS § 13 lg 1 lause 1 sätestab üldnormina, et igaühel on õigus riigi ja seaduse kaitsele ning PS § 14 järgi on õiguste ja vabaduste tagamine seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus. PS § 19 lg 2 järgi peab igaüks oma õiguste ja vabaduste kasutamisel ning kohustuste täitmisel austama ja arvestama teiste inimeste õigusi ja vabadusi ning järgima seadust (põhiõiguste kehtivus eraisikute omavahelises suhtlemises).

Neist ja mitmetest põhiseaduse põhiõigusi sätestavatest normidest tuleneb seega riigi kaitsekohustus, mis mh kohustab riik teatud juhtudel võtma tarvitusele positiivseid abinõusid, sh kaitsmaks ühte inimest teise inimese õigusvastaste rünnete eest. Riigi kaitsekohustus on eriti oluline olukorras, kus viibitakse avaliku võimu volituste kohaldamise tulemusel avaliku võimu hoones võimaluseta sealt igal ajal vabatahtlikult lahkuda.

Ka Euroopa Inimõiguste Kohus on rõhutanud, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni art 2 mitte üksnes ei kohusta riike mitte võtma inimeselt elu, vaid näeb ette positiivse tegutsemiskohustuse. S.t kohustuse võtta tarvitusele asjakohaseid ennetavaid meetmeid, tagamaks inimeste elu ja tervise säilimise – kaitsta isikut teiste isikute eest ning teatud juhtudel ka inimese enda eest. Eriti on esile tõstetud vastavat riigi kaitsekohustust nende isikute suhtes, kelle vabadus on võetud.⁸

Näiteks on Euroopa Inimõiguste Kohus leidnud, et riik ei täitnud oma kaitsekohustust juhul, kui ohtlik vaimuhaige vang tappis oma kambrikaaslase⁹ või kinni peetud isik sooritas kambris enesetapu¹⁰.

Euroopa Nõukogu Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) on samuti rõhutanud oma seisukohtades politseipoolse pideva järelevalve ning julgeoleku tagamise vajadust arestikambrites. Näiteks on CPT leidnud, et politsei kohustus vahialuste eest hoolitseda hõlmab ka vastutust nende ohutuse ja füüsilise puutumatus tagamise eest. Sellest tulenevalt on kinnipidamistsoonide nõuetekohane järelevalve politsei otsene kohustus. Tuleb tagada, et politseis kinnipeetavatel oleks alati võimalus järelevalveametnikega suhelda.¹¹

Leian, et PS §-s 16 sätestatud põhiõigus võib saada ohustatud, kui arestimaja ei taga piisavat järelevalvet kinni peetavate isikute üle ning operatiivset reageerimist võimalikule ohule. Seejuures võib kõnealuseks ohuks olla nii kinni peetud isiku tervislik seisund, konflikt kambrikaaslaste vahel kui ka tulekahju vms. PS § 16 rikkumise vältimiseks peab riik kindlustama kinni peetud isiku elu kaitse kinnipidamiskohas.¹²

⁷ P. Roosma. Kommentaarid §-le 16. – Juura. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Teine, täiendatud väljaanne. Tallinn 2008, § 16 kamm 3.

⁸ Vt nt Euroopa Inimõiguste Kohtu 16.10.2008 otsus asjas Renolde v. Prantsusmaa, p 80 jj.

⁹ Euroopa Inimõiguste Kohtu 14.03.2002 otsus asjas Paul ja Audrey Edwards v. Ühendkuningriik.

¹⁰ Euroopa Inimõiguste Kohtu 16.10.2008 otsus asjas Renolde v. Prantsusmaa.

¹¹ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee standardid, lk 13. Kätesaadav arvutivõrgus: <http://www.cpt.coe.int/lang/est/est-standards-s.pdf>.

¹² Vt ka nt RKHKo 12.12.2007, nr 3-3-1-70-07, p 13: "[...] võttes isikult vabaduse, on riik kohustatud tagama tema tervise kaitse, sealhulgas võimaluse kutsuda abi. Sellest tulenevalt on vangla kohustatud pidevalt jälgima kinnipeetava tervises seisundit, [...]."

2.3. Toitlustamine ja telefoni kasutamine

Vesteldes prefektuuri ametnikega selgus, et Jõgeva arestimajas on väljatöötamisel uus kinni peetud isikute toitlustamise kord. Viimasest tulenevalt ei pea ma vajalikuks hetkel antud teemal pikemalt peatuda ning loodan, et toitlustamise küsimus leiab lähitulevikus positiivse lahenduse.

Prefektuuri ametnike kinnitusel ei võimaldata kinni peetavatele isikutele arestimajas telefonikõnesid. Viimane on eelkõige tingitud asjaolust, et arestimaja ei saa kontrollida kinni peetavate isikute poolt valitud telefoninumbreid¹³. Prefektuuri ametnikud väitsid, et kõnealuse probleemiga tegeletakse ning lahendust otsitakse.

3. Kokkuvõte

Kontrollkäigul tuvastatud probleemidest on minu hinnangul kõige muret tekitavamad arestimaja üldised olmetingimused (nii isikute kinnipidamis- kui ka ametnike töötingimused) ja ametnike puudusest tekkida võivad riived kinni peetavate isikute õigustele.

Möönan, et eelpool kirjeldatud probleemidele on raske lähitulevikus kiiret lahendust leida. Seetõttu palungi Teil esitada mulle ülevaade Jõgeva politseiosakonna kavandatavatest arengutest ning nendega seotud võimalikest tähtaegadest. Ülevaates soovin Teie nägemust eelkõige politseiosakonna ja arestimaja olmetingimuste parandamisest ning täiendavate ametnike tööle võtmise võimalikusest.

Ootan Teie seisukohta võimalusel ühe kuu möödudes käeoleva kirja saamisest ning tänan veelkord Lõuna Politseiprefektuuri ametnikke konstruktiivse koostöö eest.

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Indrek Teder

Jaanus Konsa 693 8445

E-post: jaanus.konsa@oiguskantlser.ee

---

¹³ Telefoni kasutamise osas on Riigikohtu halduskolleegium oma 17.11.2008 lahendis nr 3-3-1-54-08,(p 12) sedastanud, et eristada tuleb tehnilisi tingimusi helistamiseks üleüldse ja võimalust kontrollida, kas helistamine toimub vahistatu kulul ning vahistatule kehtestatud helistamispääsuhul puhul ka seda, kas helistatakse asutustele või isikutele, kellega suhtlemisele piirangud ei kohaldu. Tänapäevased võimalused telefonikõnede pidamiseks helistaja kulul ei saa piirduda üksnes spetsiaalselt paigaldatud telefoniautomaadi olemasoluga ning kõnede mittevõimaldamisel ei saa pidada piisavaks tehniliste tingimuste puudumise põhjendamist üksnes telefoniautomaadi puudumisega."